

Věc C-28/22

**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora****Datum doručení:**

12. ledna 2022

Předkládající soud:

Sąd Okręgowy w Warszawie (Polsko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

19. listopadu 2021

Žalobci:

TL

WE

Žalovaná:

Getin Noble Bank S.A.

Předmět původního řízení

Řízení ve věci návrhu na zaplacení se týká vrácení peněžních částek, které žalobci zaplatili bance na základě smlouvy o hypotečním úvěru, která byla následně prohlášena za neplatnou. Námitka zadržení podaná žalovanou, která se zakládá na nárocích vůči dlužníkům na vrácení jim vyplacených prostředků, dává bance možnost neposkytnout plnění, dokud žalobci nenabídnou buď protiplnění, nebo nezaručí poskytnutí tohoto protiplnění. Účinnost námitky zadržení závisí na tom, zda není nárok banky na vrácení promlčen.

Předmět a právní základ předběžných otázek

Výklad čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (dále jen „směrnice 93/13“) (Úř. věst. 1993, L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288, oprava Úř. věst. 2016, L 303, s. 26).

Předběžné otázky

- 1) Je v souladu s čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. 1993, L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288, oprava Úř. věst. 2016, L 303, s. 26) výklad vnitrostátního práva, podle kterého v případě, že smlouva nemůže být po odstranění zakázaných ujednání nadále závazná, je počátek běhu promlčecí lhůty u nároků obchodníka na vrácení peněžních prostředků (restitučních nároků) podmíněn některou z těchto skutečností:
 - a) spotřebitel uplatní vůči obchodníkovi nárok nebo námítku z důvodu zakázané povahy smluvních ujednání, nebo soud spotřebiteli z moci úřední oznámí, že smluvní ujednání mohou být prohlášena za zakázaná, nebo
 - b) spotřebitel prohlásí, že byl plně informován o účincích (právních důsledcích) vyplývajících z toho, že smlouva nemůže být nadále závazná, včetně možnosti obchodníka uplatnit nároky na vrácení peněžních prostředků a o rozsahu těchto nároků, nebo
 - c) v soudním řízení je ověřeno, že spotřebitel ví (má povědomí) o účincích (právních důsledcích) vyplývajících z toho, že smlouva nemůže být nadále závazná, nebo soud spotřebitele o těchto důsledcích poučí, nebo
 - d) je vydáno pravomocné soudní rozhodnutí řešící spor mezi obchodníkem a spotřebitelem?
- 2) Je v souladu s čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 výklad vnitrostátního práva, podle kterého v případě, že smlouva nemůže být po odstranění zakázaných ujednání nadále závazná, se nevyžaduje, aby obchodník, vůči němuž spotřebitel vznesl nárok týkající se existence zakázaných ujednání ve smlouvě, sám podnikl kroky k ověření, zda si je spotřebitel vědom důsledků odstranění zakázaných ujednání ze smlouvy nebo toho, že smlouva nemůže být nadále závazná?
- 3) Je v souladu s čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 výklad vnitrostátního práva, podle kterého v případě, že smlouva nemůže být po odstranění zakázaných ujednání nadále závazná, začíná běžet promlčecí lhůta v případě nároků spotřebitele na vrácení peněžních prostředků dříve než promlčecí lhůta v případě nároků obchodníka na vrácení peněžních prostředků?
- 4) Je v souladu s čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 výklad vnitrostátního práva, podle kterého v případě, že smlouva nemůže být po odstranění zakázaných ujednání nadále závazná, obchodník může vrácení plnění přijatých od spotřebitele podmínit tím, že spotřebitel současně nabídne vrácení plnění přijatých od obchodníka nebo že poskytne záruku za toto vrácení, aniž by se při stanovení výše plnění, které má spotřebitel vrátit, přihlíželo k částkám, jejichž nárok na vrácení je promlčen?

- 5) Je v souladu s čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 výklad vnitrostátního práva, podle kterého v případě, že smlouva nemůže být po odstranění zakázaných ujednání nadále závazná, nemá spotřebitel nárok na úroky z prodlení nebo na jejich část za období po obdržení výzvy obchodníka k vrácení plnění, včetně případů, kdy obchodník využil práva uvedeného v otázce 4?

Relevantní ustanovení unijního práva a judikatura

Článek 6 odst. 1, čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13; rozsudek Soudního dvora ze dne 29. dubna 2021 ve věci C-19/20 (Bank BPH)

Relevantní ustanovení vnitrostátního práva

Článek 117 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 roku Kodeks cywilny (zákon ze dne 23. dubna 1964, občanský zákoník, konsolidované znění, Dz. U. z roku 2020, položka 1740), dále jen „občanský zákoník“

§1. Až na zákonem stanovené výjimky se majetková práva promlčují.

§2. Po uplynutí promlčecí lhůty není osoba, vůči níž je právo uplatněno, povinna plnit, ledaže se vzdá práva na uplatnění námitky promlčení. Vzdání se námitky promlčení před uplynutím lhůty je však neplatné.

§2¹. Po uplynutí promlčecí lhůty nelze právo vůči spotřebiteli uplatnit.

Článek 117¹ občanského zákoníku

§1. Ve výjimečných případech může soud po zvážení zájmů stran nepřihlédnout k uplynutí promlčecí lhůty u práva vůči spotřebiteli, pokud to vyžaduje hledisko spravedlnosti.

§2. Při výkonu pravomoci uvedené v § 1 by měl soud zejména zvážit:

- 1) délku promlčecí lhůty;*
- 2) délku období od uplynutí promlčecí lhůty do uplatnění práva;*
- 3) povahu okolností, které vedly k tomu, že oprávněná osoba neuplatnila své právo, včetně vlivu chování dlužníka na prodlení oprávněné osoby s uplatněním jejího práva.*

Článek 118 občanského zákoníku

- ve znění účinném od 1. října 1990 do 28. května 2018:

Promlčecí lhůta trvá deset let a u nároků na pravidelné plnění a nároků souvisejících s výkonem podnikatelské činnosti tři roky, nestanoví-li zvláštní předpis jinak.

- ve znění účinném od 29. května 2018, zavedeném článkem 1 ustawy z dnia 13 kwietnia 2018 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (zákon ze dne 13. dubna 2018, kterým se mění občanský zákoník a některé další zákony, Dz. U. z 2018 roku, položka 1104):

Promlčecí lhůta trvá šest let a u nároků na pravidelné plnění a nároků souvisejících s výkonem podnikatelské činnosti tři roky, nestanoví-li zvláštní předpis jinak. Promlčecí lhůta však končí posledním dnem kalendářního roku, ledaže je kratší než dva roky.

Článek 120 § 1 občanského zákoníku

Běh promlčecí lhůty začíná dnem, kdy se právo stalo vymahatelné. Pokud vymahatelnost práva závisí na tom, zda oprávněná osoba učiní určitý úkon, začíná lhůta běžet ode dne, kdy by se právo stalo vymahatelným, kdyby oprávněná osoba učinila daný úkon co nejdříve.

Článek 355 občanského zákoníku

§1. Dlužník je povinen postupovat s péčí, která je obecně vyžadována ve vztazích daného typu (náležitá péče).

§2. Náležitá péče dlužníka při výkonu jeho podnikatelské činnosti se určuje s přihlédnutím k odborné povaze této činnosti.

Článek 385¹ občanského zákoníku

§1. Ujednání spotřebitelské smlouvy, které nebylo sjednáno individuálně, není pro spotřebitele závazné, pokud jeho práva a povinnosti upravuje způsobem, který je v rozporu s dobrými mravy a hrubě porušuje jeho zájmy (zakázané smluvní ujednání). Tím nejsou dotčena ujednání, která vymezují hlavní povinnosti stran, včetně ceny nebo odměny, pokud jsou formulována jednoznačně.

§2. Pokud smluvní ujednání podle § 1 není pro spotřebitele závazné, jsou smluvní strany vázány smlouvou ve zbývajícím rozsahu.

§3. Ujednáním spotřebitelské smlouvy, které nebylo sjednáno individuálně, je takové smluvní ujednání, na jehož obsah neměl spotřebitel skutečný vliv. Jedná se zejména o smluvní ujednání převzaté ze vzorové smlouvy, která byla spotřebiteli navržena druhou smluvní stranou.

§4. Důkazní břemeno, že ustanovení bylo sjednáno individuálně, nese strana, která se ho dovolává.

Článek 405 občanského zákoníku

Kdo získal na úkor jiné osoby majetkový prospěch bez právního důvodu, je povinen vydat prospěch in natura, a není-li to dobře možné, vrátit jeho hodnotu.

Článek 410 občanského zákoníku

§1. Ustanovení předchozích článků se vztahují zejména na bezdůvodné plnění.

§2. Plnění je bezdůvodné, jestliže ten, kdo je poskytl, neměl vůbec žádnou povinnost nebo neměl žádnou povinnost vůči osobě, které bylo plnění poskytnuto, nebo jestliže odpadl důvod plnění nebo nebylo dosaženo účelu, který měl být plněním sledován, anebo jestliže právní úkon zavazující k poskytnutí plnění byl neplatný a po poskytnutí plnění nenabyl platnosti.

Článek 455 občanského zákoníku

Není-li doba plnění pevně stanovena ani určena povahou závazku, mělo by být plnění poskytnuto neprodleně poté, co byl dlužník o plnění požádán.

Článek 481 § 1 občanského zákoníku

Je-li dlužník v prodlení s poskytnutím peněžitého plnění, může věřitel požadovat úroky za dobu prodlení, i když mu nevznikla žádná škoda a i když je prodlení důsledkem okolností, za které dlužník nenesे odpovědnost.

Článek 496 občanského zákoníku

Mají-li si strany v důsledku odstoupení od smlouvy vrátit vzájemná plnění, má každá z nich zadržovací právo, dokud druhá strana nenabídne vrácení přijatého plnění nebo nezaručí nárok na vrácení.

Článek 497 občanského zákoníku

Ustanovení předchozího článku se přiměřeně použije v případě ukončení nebo neplatnosti vzájemné dohody.

Článek 5 ustawy z dnia 13 kwietnia 2018 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (zákon ze dne 13. dubna 2018, kterým se mění občanský zákoník a některé další zákony)

1. Ustanovení zákona změněného článkem 1, ve znění tohoto zákona, se použijí na nároky vzniklé před dnem nabytí účinnosti tohoto zákona a k tomuto dni ještě nepromlčené.

(...)

3. Na nároky spotřebitele vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona a k tomuto dni ještě nepromlčené, jejichž promlčecí lhůty jsou vymezeny v článku 118 a čl. 125 § 1 zákona změněného článkem 1, se použijí ustanovení zákona změněného článkem 1 v dosavadním znění.

4. Na promlčené nároky vůči spotřebiteli, u nichž nebyla ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona vznesena námitka promlčení, se od tohoto dne vztahují účinky promlčení stanovené v zákoně změněného článkem 1 ve znění zavedeném tímto zákonem.

Stručný popis skutkového stavu a řízení

- 1 Žalobci (dlužníci) jednající jako spotřebitelé uzavřeli dne 7. září 2007 smlouvu o hypotečním úvěru s bankou, jejímž právním nástupcem je žalovaná. Úvěr byl denominován v polských zlotých (PLN) a byl indexován na zahraniční měnu - švýcarský frank (CHF). Částka úvěru v PLN byla přepočtena na částku v CHF pomocí směnného kurzu pro nákup valut stanoveného v kurzovním lístku banky. Takto určená částka v CHF byla základem pro stanovení výše měsíčních splátek úvěru. Úroková sazba úvěru byla odvozena od sazby LIBOR (CHF). Dlužníci byli povinni platit splátky v PLN ve výši odpovídající splátce vyjádřené v CHF podle směnného kurzu pro prodej valut stanoveného v kurzovním lístku banky v den splátky.
- 2 Rozsudkem ze dne 19. listopadu 2021 bylo určeno, že smlouva o úvěru je neplatná, protože po odstranění zakázaných ustanovení nemůže být nadále závazná. Použití směnných kurzů jednostranně stanovených bankou pro plnění ze smlouvy a použití různých nákupních a prodejních kurzů pro jednotlivá plnění bylo shledáno jako zakázaná ustanovení.
- 3 V průběhu řízení byli dlužníci soudem informováni o možnosti, že smlouva je neplatná. Byli rovněž informováni, že v takovém případě budou povinni vrátit jistinu úvěru ihned po výzvě banky a že proti nim může banka vznést nároky na zaplacení vyšších částek. Žalobci setrvali na svém stanovisku.
- 4 Jak ve výzvě k úhradě adresované přímo žalované, tak v žalobě žalobci uváděli argumenty poukazující na zakázanou povahu smluvních ujednání, jakož i na neplatnost smlouvy. Žalovaná důsledně zastávala názor, že smlouva neobsahuje

žádná zakázaná ustanovení a že klauzule týkající se přepočtu měn, jež jsou v ní obsaženy, jsou účinné a platné. Proto odmítla vrátit obdržená plnění.

- 5 Dne 9. července 2021 byly žalobcům doručeny dopisy banky obsahující prohlášení, že banka využila svého práva zadržet případné plnění náležející žalobcům, dokud žalobci nenabídnou vrácení protiplnění ve formě částky úvěru poskytnuté bankou na základě smlouvy o úvěru nebo se nezaručí za poskytnutí tohoto protiplnění.

Hlavní argumenty účastníků původního řízení

- 6 Mezi stranami zůstává sporná otázka promlčení nároků banky na vrácení částky, kterou žalobci použili jako jistinu úvěru.
- 7 Žalobci se domnívají, že počátek běhu promlčecí lhůty pro nároky banky započal okamžikem, kdy banka obdržela stanovisko žalobců uvedené ve výzvě k úhradě zpochybňující platnost smlouvy, resp. okamžikem, kdy obdržela kopii žaloby. K oběma událostem došlo v roce 2017, což znamená, že k promlčení nároků banky došlo v roce 2020. Dále poukazují na to, že se zpochybnění platnosti smlouvy nebo jejich ujednání nemusí omezovat na soudní řízení. Opačný přístup by byl příliš restriktivní, protože by omezil možnost hájit zájmy spotřebitelů podle směrnice 93/13.
- 8 Žalovaná naproti tomu tvrdí, že promlčecí lhůta nároku banky dosud nezačala běžet a že začne běžet, jakmile bude spor o účinnosti smluvních ujednání a platnosti úvěrové smlouvy pravomocně rozhodnut soudem. Žalovaná rovněž nesouhlasí s tím, že ustanovení směrnice mohou určovat práva a povinnosti účastníků řízení.

Stručné odůvodnění žádosti

- 9 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce vychází z předpokladů vyplývajících z vnitrostátního práva, podle nichž má zahrnutí zakázaných smluvních ujednání do smlouvy a jejich odstranění ze smlouvy za následek neplatnost této smlouvy, což následně zakládá nárok na vrácení vzájemných plnění, jenž vyplývá z povinnosti vrátit bezdůvodné plnění (článek 410 občanského zákoníku). Vzhledem k neplatnosti smlouvy je žalovaná oprávněna uplatnit námitku spočívající v zadržení plnění přijatých od žalobců, dokud jí tito nenabídnou vrácení vyčerpané částky nebo nezaručí nárok na její vrácení, a to pokud nárok banky není v době uplatnění námítky promlčen.
- 10 Předkládající soud v návaznosti na Sąd Najwyższy (Nejvyšší soud) (usnesení ze dne 7. května 2021, sp. zn. III CZP 6/21) připomněl zejména, že provedení směrnice 93/13, a zejména jejího článku 6, do článku 385¹ občanského zákoníku je třeba chápat tak, že zneužívající klauzule nemá účinky od počátku (*ab initio*) a ze zákona (*ipso iure*), k čemuž je soud povinen přihlídnout z úřední povinnosti.

Spotřebitel, který si je vědom zakázané povahy ujednání, může nicméně bránit tomu, aby bylo jeho použití odmítnuto, a to tak, že s ním souhlasí. To platí pouze tehdy, že byl plně informován o právních důsledcích, které může mít definitivní neúčinnost (neplatnost) tohoto ujednání. Musí být rovněž informován o možnosti potvrdit klauzuli v přiměřené lhůtě a možnosti závazně se vyslovit k tomu, zda jsou pro něj důsledky trvalé neúčinnosti (neplatnosti) smlouvy zvláště nevýhodné. Odmítnutím souhlasu se zakázané ujednání stane trvale neúčinným (neplatným). V případě, že smlouva o úvěru nemůže být bez takového ujednání nadále závazná, má spotřebitel i věřitel nárok na vrácení peněžitých plnění poskytnutých v rámci této smlouvy.

- 11 Sankce spojená se zahrnutím zakázaných smluvních ujednání do smlouvy má mít takový účinek, že ode dne odmítnutí potvrzení klauzule, bez níž nemůže být smlouva o úvěru závazná, nebo ode dne marného uplynutí lhůty k jejímu potvrzení zaniká stav pozastavení (pozastavená neúčinnost, tj. smlouva nevyvolává právní účinky) a smlouva se stává definitivně neúčinnou (neplatnou) nebo se stává účinnou zpětně (ex tunc) v podobě obsahující náhradní úpravu. Předkládající soud nicméně upozorňuje na nebezpečí, které je s takovou sankcí spojeno, a to v důsledku toho, že spotřebitel musí učinit prohlášení o úmyslu napadnout zakázaná ujednání a že tento úkon podléhá řadě formálních požadavků. Pochybnosti vzbuzují zejména důsledky této konstrukce pro určení počátku běhu promlčecí lhůty u pohledávek obchodníka a data splatnosti pohledávek, včetně určení stavu prodloužení dlužníka s plněním, který je základem pro vznik povinnosti platit zákonné úroky z prodloužení.
- 12 Vzhledem k absenci právní úpravy v tomto ohledu považuje předkládající soud za nutné přijmout výklad obecných ustanovení, který odráží cíle směrnice 93/13, a zejména potřebu vykládat ustanovení tohoto právního aktu, pokud jde o dopad jeho ustanovení na rozsah vypořádání stran v případě, že smlouva obsahující zneužívající smluvní ujednání nemůže být nadále závazná.
- 13 Patrně je rovněž nezbytné vyjasnit rozsah požadavku informovat spotřebitele o restitučních důsledcích neúčinnosti zakázaných smluvních ujednání, který vyplývá z rozsudku Soudního dvora ze dne 29. dubna 2021 ve věci C-19/20. Zejména je třeba vyjasnit, zda předpoklad nutnosti takového poučení může ovlivnit rozsah práv a povinností stran, pokud jde o restituční nároky. Předkládající soud zejména připomíná, že Soudní dvůr již upřesnil, že plná účinnost ochrany upravené uvedenou směrnicí vyžaduje, aby vnitrostátní soud, který z úřední moci určil zneužívající povahu ujednání, mohl z tohoto určení vyvodit veškeré důsledky, aniž bude čekat na to, až spotřebitel, poučený o svých právech, navrhne zrušení uvedeného ujednání (rozsudek ze dne 21. prosince 2016, C-154/15, C-307/15 a C-308/15, bod 59 a citovaná judikatura).
- 14 Navíc všechny důsledky zjištění, že ujednání je zneužívající, by měly podle všeho směřovat také k poskytnutí účinných nároků restituční povahy.

- 15 Pokud jde o **první otázku (bod I.1)**, jde o to, zda má znění ustanovení směrnice 93/13 nějaký vliv na výklad ustanovení vnitrostátního práva týkajících se promlčení nároků, zejména restitučních nároků vzniklých v případě neplatnosti smlouvy o úvěru.
- 16 Nárok na vrácení bezdůvodného plnění se stává splatným, jakmile není uspokojen ihned po výzvě dlužníka obsahující lhůtu k vrácení. Závisí-li splatnost nároku na konkrétním úkonu oprávněné osoby, začíná běžet promlčecí lhůta dnem, kdy by se nárok stal splatným, kdyby oprávněná osoba učinila úkon co nejdříve.
- 17 Pro případ, že počátek běhu promlčecí lhůty nároku obchodníka na vrácení bezdůvodného plnění může nastat až poté, kdy se smlouva stala trvale neúčinnou, se uvádí, že dokud trvá stav pozastavení smlouvy, nemůže se obchodník domáhat plnění sjednaného v této smlouvě. Stejně tak nemůže požadovat vrácení bezdůvodně vyplacených částek, neboť rozhodnutí o závaznosti ujednání a smlouvy je v zásadě v rukou spotřebitele. Vzhledem k tomu, že obchodník nemůže vznést takový požadavek, a tím dosáhnout splatnosti svých restitučních nároků, nepřichází v úvahu možnost, že by promlčecí lhůta těchto nároků počala běžet. Situace se změní pouze v případě, že spotřebitel zneužívající klauzuli potvrdí nebo odmítne potvrdit.
- 18 Promlčecí lhůta pro restituční nároky spotřebitele nemůže začít běžet, dokud se spotřebitel nedozvěděl nebo se dozvědět mohl a měl o zakázané povaze ujednání. Teprve poté mohl spotřebitel vyzvat obchodníka k vrácení plnění (článek 455 občanského zákoníku), tj. učinit úkon uvedený v čl. 120 § 1 občanského zákoníku.
- 19 Pokud jde o **první otázku písm. a) [bod I.1 písm. a)]**, s ohledem na výklad pravidel upravujících promlčení nároků obchodníka, který pro běh promlčecí lhůty vyžaduje, aby byl spotřebitel aktivní, vznikají pochybnosti, zda není dotčena účinnost ochrany poskytované spotřebiteli směrnicí 93/13. V takové situaci může být obchodník, který nabízí spotřebitelům smlouvy obsahující zneužívající smluvní ujednání, v případě, že spotřebitel neučiní určité úkony, fakticky zbaven odpovědnosti za obsah těchto smluv. Celý systém ochrany spotřebitele stanovený ve směrnici totiž vychází z předpokladu, že je třeba vyrovnat rozdíly mezi vyjednávacími pozicemi stran a jejich povědomí o právech. Spotřebitelé mohou nevědět o zneužívající povaze ujednání obsaženého ve smlouvě nebo si neuvědomují rozsah svých práv plynoucích ze směrnice 93/13 (rozsudek ze dne 10. června 2021, BNP Paribas Personal Finance SA, C-776/19 až C-782/19, bod 45 a citovaná judikatura). To vyvolává otázku, zda je splněna povinnost podle čl. 7 odst. 1 směrnice zajistit, aby byly k dispozici odpovídající a účinné prostředky zabraňující další používání zneužívajících ujednání ve smlouvách uzavíraných se spotřebiteli.
- 20 Může být také sporné, zda bude splněna povinnost podle čl. 6 odst. 1 směrnice zajistit, aby zneužívající ujednání ve smlouvě uzavřené se spotřebitelem nebyla podle vnitrostátních právních předpisů pro něj závazná. Pokud se totiž předpokládá, že navzdory zahrnutí zneužívajícího ujednání do smlouvy je

obchodník zproštěn povinnosti včas uplatnit restituční nárok, má toto ujednání skutečný dopad na situaci (práva a povinnosti) spotřebitele.

- 21 Na druhé straně důsledkem rozhodnutí o zneužívající povaze smluvního ujednání musí být v zásadě obnovení právní a skutkové situace spotřebitele, ve které by se nacházel, kdyby uvedené ujednání nebylo sjednáno. Takový důsledek nevyžaduje, aby byl spotřebitel zproštěn povinnosti vrátit bezdůvodně přijaté plnění.
- 22 Kromě toho jak čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13, tak čl. 385¹ § 1 odst. 1 občanského zákoníku stanoví pouze jednostrannou nezávaznost zneužívajícího (zakázaného) ujednání, a to na straně spotřebitele. Obchodník se nemůže jednostranně odvolávat na zakázanou povahu smluvních ujednání a na základě toho uplatňovat nároky vůči spotřebiteli. Práva vyplývající z existence zneužívajících ujednání ve smlouvě má pouze spotřebitel. Nezdá se, že by důsledkem použití pravidel na ochranu spotřebitele bylo uložení povinnosti obchodníkovi požadovat vrácení plnění bezprostředně po jeho poskytnutí (a spotřebiteli vrátit peníze). Spotřebitel by pak mohl být okolnostmi ekonomické povahy donucen k tomu, aby souhlasil s tím, že bude nadále vázán zneužívajícími ujednáními.
- 23 Předkládající soud proto až na níže uvedené výjimky nevidí žádnou překážku pro to, aby počátek běhu promlčecí lhůty pro nároky obchodníka závisel na okamžiku, kdy se obchodník dozví, že spotřebitel uplatňuje vůči obchodníkovi nárok založený na existenci zneužívajících ujednání ve smlouvě. Konečné vyjasnění této otázky vyžaduje posouzení existence a rozsahu dopadu zásad stanovených v čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 na výklad vnitrostátního práva upravujícího pravidla pro restituční nároky a narovnání mezi stranami.
- 24 Pokud jde o **první otázku písm. b) a c) [bod I.1 písm. b) a c)]**, týká se pochybností souvisejících s kladením dalších požadavků na spotřebitele týkajících se nutnosti, aby spotřebitel rovněž učinil prohlášení o tom, že si je vědom důsledků napadení zneužívajících smluvních ujednání.
- 25 V případě uplatnění restitučního nároku spotřebitelem, který s sebou nese trvalou neúčinnost (neplatnost) celé smlouvy, může být pro obchodníka (věřitele), který je s takovým nárokem konfrontován, nejasné, zda byl spotřebitel při jeho formulování řádně informován o důsledcích zneužívající povahy klauzule. Tato skutečnost je důležitá, neboť určuje počátek běhu promlčecí lhůty pro restituční nároky obchodníka.
- 26 Obchodník nesmí mít možnost mimosoudně posoudit informace, které spotřebitel získal. Předložení restitučního požadavku spotřebitelem na základě tvrzení o úplné a trvalé neúčinnosti (neplatnosti) smlouvy o úvěru nelze stavět na roveň ukončení stavu pozastavené neúčinnosti této smlouvy, pokud k němu není přiloženo výslovné prohlášení spotřebitele potvrzující obdržení vyčerpávajících informací. Soud může v průběhu řízení sám nahradit absenci takového prohlášení splněním své informační povinnosti a trvání spotřebitele na restitučním nároku - poté, co

byl informován - se bude rovnat odmítnutí potvrzení klauzule a (případně) námitce ochrany před důsledky úplné a trvalé neúčinnosti (neplatnosti) smlouvy.

- 27 Podle názoru předkládajícího soudu je uložení povinnosti spotřebiteli, aby vedle svých nároků vůči obchodníkovi učinil další prohlášení, natož požadavek, aby tato prohlášení byla ověřena až v průběhu soudního řízení, způsobilé prakticky znemožnit nebo nadměrně ztížit výkon práv přiznaných spotřebiteli směrnicí 93/13.
- 28 V rozsudku ze dne 29. dubna 2021 ve věci C-19/20, Bank BPH, Soudní dvůr uvedl, že čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 musí být ve spojení s článkem 47 Listiny základních práv Evropské unie vykládán v tom smyslu, že vnitrostátnímu soudu, který konstatuje zneužívající povahu některého ujednání smlouvy uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem, přísluší, aby v rámci vnitrostátních procesních pravidel a po kontradiktorním projednání informoval spotřebitele o právních důsledcích, které může zrušení takové smlouvy vyvolat, bez ohledu na to, zda je spotřebitel zastoupen profesionálním zástupcem. Zdá se, že tato povinnost se týká (body 92 a 93 rozsudku) situace, v níž ke zjištění zneužívajícího smluvního ujednání a důsledků z něj vyplývajících dochází při přezkumu této věci soudem z úřední povinnosti.
- 29 Není ani důvodné se domnívat, že přestože byly vůči němu uplatněny určité nároky a on si je vědom stanoviska spotřebitele, může obchodník zůstat pasivní a nepodniknout žádné kroky ani před jejich promlčením.
- 30 Neúčinnost výzvy spotřebitele, která nesplňuje požadavky stanovené Nejvyšším soudem, bude mít navíc za následek, že se obchodník dostane do prodlení s poskytnutím svého plnění až od okamžiku právní moci rozsudku. Tím se vyloučí možnost přiznat spotřebiteli úroky za období od uplatnění nároku až do dne nabytí právní moci rozsudku. To by znamenalo připustit situaci, kdy obchodník může nejen odmítnout uplatněné nároky, ale může také bez větších důsledků nadále čekat na další kroky spotřebitele a spoléhat se na to, že spotřebitel nemusí mít zájem nebo nemusí být schopen zahájit soudní spor.
- 31 Podle předkládajícího soudu by to nejen nadměrně ztížilo spotřebiteli výkon práv přiznaných směrnicí, ale také by to výrazně oslabilo odrazující účinek, který by měl mít systém ochrany spotřebitele. Obchodník by mohl oprávněně očekávat, že někteří spotřebitelé po zamítnutí svých nároků upustí od dalšího uplatňování svých práv. Přitom v případě těch, kteří projevují dostatečnou rozhodnost, by obchodník nebyl vystaven žádným praktickým důsledkům prodlení při uspokojení oprávněných nároků spotřebitele.
- 32 Bez ohledu na výše uvedené se zdá, že přijaté řešení je v rozporu se zásadou rovnocennosti, neboť od účastníka smlouvy, která se ukázala být neplatnou z jiného důvodu než v důsledku zneužívajících smluvních ujednání, se pro účinnost restitučního nároku neočekává splnění jiné podmínky než vznesení požadavku na vrácení plnění.

- 33 Dodržování zásady rovnocennosti naopak vyžaduje, aby se dotčené vnitrostátní pravidlo použilo bez rozdílu na žaloby, které jsou založeny na porušení unijního práva, i na žaloby, které jsou založeny na porušení vnitrostátního práva, mají-li podobný předmět a důvod (rozsudky ze dne 28. října 2018, C-698/18 a C-699/18, bod 76 a citovaná judikatura).
- 34 Pokud jde o **první otázku písm. d) [bod I.1 písm. d)]**, zdá se, že podmínění definitivní nezávaznosti smlouvy pravomocným soudním rozhodnutím o zneužívající povaze jejích ujednání oslabuje postavení spotřebitele způsobem, který ohrožuje cíle směrnice 93/13. Je tomu tak proto, že spotřebitel by ztratil právo vyjádřit svou vůli být vázán zakázanými ustanoveními nebo je nahradit jinou úpravou až do konečného vyřešení sporu. Obchodník by pak měl možnost dovolávat se práv vyplývajících z neplatnosti smlouvy. To by mělo vliv nejen na počátek běhu promlčecí lhůty pro nároky obchodníka, ale také na vyloučení možnosti přiznat spotřebiteli úroky za období od uplatnění nároku do dne právní moci rozsudku. V této situaci by neměl obchodník zájem na uspokojení nároků spotřebitele na základě ustanovení provádějících směrnici 93/13. Zdá se, že by byla ohrožena povinnost podle čl. 7 odst. 1 směrnice zajistit, aby byly k dispozici odpovídající a účinné prostředky zabraňující dalšímu používání zneužívajících ujednání ve smlouvách, které se uzavírají se spotřebiteli.
- 35 Kromě toho by byla povinnost stanovená v čl. 6 odst. 1 směrnice porušena tím, že by se prodloužila doba, během níž zneužívající smluvní ujednání fakticky ovlivňují vznik práv a povinností spotřebitelů, a to až do konce sporu.
- 36 Závěr, že je nutné, aby soud vydal pravomocné rozhodnutí, by také zřejmě zpochybnil základní předpoklad systému ochrany spotřebitele zavedeného směrnicí 93/13, podle kterého zneužívající smluvní ujednání musí být považováno za ujednání, které nikdy neexistovalo a které nelze zrušit pouze rozhodnutím soudu.
- 37 Podle předkládajícího soudu musí být proto čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 vykládány v tom smyslu, že brání takovému výkladu vnitrostátního práva, podle kterého v případě, že smlouva nemůže být po odstranění zakázaných ujednání nadále závazná, je počátek běhu promlčecí lhůty u nároků obchodníka na vrácení peněžních prostředků podmíněn nejen tím, že spotřebitel vznesl vůči obchodníkovi nárok nebo námitku z důvodu zakázané povahy smluvních ujednání (nebo že soud spotřebiteli z moci úřední oznámí, že smluvní ujednání mohou být prohlášena za zakázaná), ale také tím, že spotřebitel učiní další prohlášení, nebo že je v soudním řízení ověřeno, že spotřebitel ví (má povědomí) o účincích (právních důsledcích) toho, že smlouva nemusí být nadále závazná, nebo že soud spotřebitele o těchto důsledcích poučí, zejména je-li vydáno pravomocné soudní rozhodnutí řešící spor mezi obchodníkem a spotřebitelem.
- 38 Svou **druhou otázkou (bod I.2)** se předkládající soud táže, zda je obchodník v situaci, kdy si musí být vědom zakázané povahy ujednání smlouvy uzavřené se spotřebitelem nebo kdy spotřebitel vznesl vůči němu nároky, zproštěn povinnosti

učinit kroky k ověření, zda je nutné vyzvat spotřebitele k vrácení plnění s ohledem na vymahatelnost jeho restitučních nároků.

- 39 Za předpokladu, že čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice nebrání tomu, aby všechny důsledky neplatnosti smlouvy nastaly až poté, co spotřebitel prohlásí, že byl plně informován o právních důsledcích, je třeba upřesnit, zda zajištění účinnosti systému ochrany spotřebitele nevyžaduje, aby obchodník z vlastního podnětu přijal opatření směřující k ověření, zda si je spotřebitel vědom možnosti zrušení smlouvy a z něj vyplývajících důsledků. To může spočívat v tom, že spotřebitele náležitě poučí o vzájemných právech a povinnostech v případě zrušení smlouvy, zejména o nárocích, které by spotřebitel v takovém případě měl.
- 40 Zdá se, že uložení povinnosti obchodníkovi, aby sám podnikl kroky ke zjištění účinnosti prohlášení spotřebitele, a zohlednění toho, že tak neučinil, při posuzování, zda jsou nároky obchodníka promlčeny, by bylo symetrické, vzhledem k tomu, že počátek nebo konec promlčecí lhůty pro nároky spotřebitele závisí na tom, zda měl spotřebitel možnost seznámit se se svými právy. Obě smluvní strany by byly povinny přijmout opatření na ochranu svých práv v rámci své povinnosti náležité péče v okamžiku, kdy by rozumně vyhodnocené okolnosti naznačovaly takovou nutnost. Naproti tomu jakékoli opomenutí by vedlo k možnosti promlčení restitučních nároků. Taková povinnost by se měla vztahovat zejména na obchodníky, u nichž již byla použita konkrétní ustanovení vzorových smluv, následně přenesená do smlouvy uzavřené se spotřebitelem, posouzena v rámci abstraktní kontroly zakončené zápisem do rejstříku zakázaných smluvních ustanovení (viz rozsudek ze dne 21. prosince 2016 ve věci C-119/15 (Biuro podróży „Partner“)).
- 41 Podle předkládajícího soudu musí být proto čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 vykládány v tom smyslu, že brání takovému výkladu vnitrostátního práva, který v rámci určení počátku běhu promlčecí lhůty nezohledňuje povinnost obchodníka přijmout z vlastního podnětu opatření k ověření, zda si je spotřebitel vědom důsledků odstranění zakázaných ujednání ze smlouvy nebo skutečnosti, že smlouva nebude nadále závazná.
- 42 Odpověď na **třetí otázku (bod I.3)** se stane relevantní, pokud odpovědi na první a druhou otázku budou vycházet z toho, že počátek běhu promlčecí lhůty nároků obchodníka může být závislý na jakékoli události, která nastane poté, co obchodník obdrží výzvu spotřebitele k vrácení plnění, nebo jiném zpochybnění účinnosti smluvních ujednání nebo jejich platnost.
- 43 Otázka promlčení nároku spotřebitele vůči obchodníkovi je rovněž předmětem předběžné otázky ve věci C-81/21. Ve věci C-81/21 má soud pochybnosti o slučitelnosti výkladu, který stanoví počátek běhu promlčecí lhůty nároků spotřebitele na vrácení plnění od okamžiku, kdy bylo toto plnění poskytnuto, s čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13.

- 44 Vzhledem k dlouhé desetileté promlčecí lhůtě pro nároky spotřebitele není důvod k jejímu faktickému nadměrnému prodlužování hledáním okolností, které posouvají počátek běhu promlčecí lhůty, pokud k uplynutí lhůty dojde v okamžiku, kdy spotřebitel měl nebo mohl vědět o zneužívající povaze ujednání, ale také mohl uplatnit příslušné nároky.
- 45 Tento postoj však nemusí být opodstatněný, pokud se předpokládá, že promlčecí lhůta obchodníka začíná běžet až poté, co spotřebitel uplatní nárok, ale jsou splněny i další podmínky.
- 46 Je zřejmé, že spotřebitel se dozví a může se dozvědět o svém nároku dříve, než vyzve obchodníka k vrácení peněz, a tím spíše dříve, než učiní prohlášení, že si je vědom důsledků neplatnosti smlouvy. Nevýhody takové situace zmírňují odlišné promlčecí lhůty (3 roky pro nároky obchodníka, 10 nebo 6 let pro nároky spotřebitele). Stále však může nastat situace, kdy se zjistí, že alespoň část nároků spotřebitele byla promlčena předtím, než se spotřebitel rozhodl vyzvat obchodníka k plnění nebo se obrátit se svými nároky na soud.
- 47 Podle předkládajícího soudu je proto třeba posoudit, zda v případě, že promlčecí lhůta pro nároky obchodníka začíná běžet okamžikem, kdy nastane některá ze skutečností popsaných v první otázce, nevyžaduje účinnost ochrany poskytované spotřebitelům podle směrnice 93/13, aby promlčecí lhůta pro nároky spotřebitele nemohla začít běžet nebo alespoň uplynout dříve, než tato skutečnost nastane.
- 48 Odpověď na **čtvrtou otázku (bod I.4)** je nutná v případě závěru, že nic nebrání tomu, aby k promlčení restitučních nároků spotřebitele došlo nezávisle, a to i dříve než k promlčení nároků obchodníka.
- 49 Pokud se nárok spotřebitele na vrácení plnění promlčí dříve, než obchodník vznesе námitku zadržení, která se vztahuje na veškeré plnění poskytnuté spotřebiteli, nastane situace, kdy bude částečné vrácení plnění spotřebiteli podmíněno tím, že spotřebitel nabídne obchodníkovi vrácení veškerého plnění. Strany proto nebudou mít nárok na stejné restituční nároky.
- 50 Soudní dvůr již rozhodl (body 39 až 40 rozsudku ze dne 10. června 2021 ve spojených věcech C-776/19 až C-782/19, BNP Paribas Personal Finance a citovaná judikatura), že čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 této směrnice nebrání vnitrostátní právní úpravě, která stanoví promlčecí lhůtu pro právo podat žalobu k uplatnění restitučních účinků určení zneužívající povahy smluvního ujednání. Námitka promlčení proti restitučním žalobám, které spotřebitelé podali za účelem uplatnění práv, která jim vyplývají ze směrnice 93/13, není sama o sobě v rozporu se zásadou efektivity, pokud její použití v praxi neznemožňuje nebo nadměrně neztěžuje výkon práv přiznaných touto směrnicí 93/13.
- 51 Nezdá se, že by požadavky stanovené Soudním dvorem mohly být splněny v situaci, kdy budou z důvodu uplynutí času omezeny pouze restituční nároky spotřebitele. Účinnost a uplatnitelnost práv přiznaných směrnicí ohrožuje zejména to, že počátek běhu promlčecí lhůty pro nároky obchodníka bude posunut natolik,

že i přes mnohem kratší promlčecí lhůtu budou vždy promlčeny až po okamžiku, kdy se část nároku spotřebitele může promlčet.

- 52 Pokud jde o **pátou otázku (bod I.5)**, soud se snaží posoudit slučitelnost výkladu vnitrostátního práva, který omezuje práva spotřebitele v oblasti restitučních nároků tím, že vylučuje odpovědnost obchodníka za prodlení s plněním oprávněných požadavků spotřebitele, se zásadami ochrany spotřebitele vyplývajícími ze směrnice 93/13.
- 53 U soudu vzbuzují pochybnosti dvě otázky, z nichž první vyplývá z toho, že pokud se předpokládá, že stav pozastavení smlouvy trvá až do okamžiku, kdy nastane některá ze skutečností popsaných v první otázce pod písmeny b) až d), nebude obchodník v prodlení od okamžiku, kdy je vyzván k vrácení bezdůvodného plnění, ale až od okamžiku, kdy je ověřeno, zda si je spotřebitel vědom účinků toho, že smlouva nemůže být nadále závazná (či může být neplatná), a vzdává se ochrany před těmito účinky.
- 54 Výklad, který podmiňuje vymahatelnost pohledávek spotřebitele tím, že spotřebitel učiní příslušné prohlášení, ve skutečnosti zbavuje spotřebitele práva na úroky z prodlení po dobu, která se vzhledem k délce soudního řízení může protáhnout až na několik let. To by výrazně narušilo účinnost ochrany spotřebitele a zároveň porušilo zásadu rovnocennosti.
- 55 Druhá otázka souvisí s určením okamžiku, kterým končí stav prodlení na straně dlužníka, který zaniká, když dlužník uplatní své právo zadržet plnění, které mu náleží, dokud druhá strana nenabídne plnění nebo nezajistí pohledávku. Základním předpokladem pro vznik povinnosti platit úroky z prodlení je naopak to, že dlužník zůstal v prodlení.
- 56 V závislosti na přijatém výkladu končí stav prodlení buď úplně (námitka zadržení má zpětný účinek), nebo v okamžiku prohlášení o uplatnění zadržovacího práva, přičemž v takovém případě by spotřebiteli náležely úroky z prodlení od uplynutí doby, kterou měl obchodník na poskytnutí plnění po obdržení výzvy, do okamžiku uplatnění námítky zadržení.
- 57 Vzhledem k tomu, že ve sporech týkajících se smluv o úvěru, jako je tento případ, je zadržovací právo eventualitou (obchodník v zásadě popírá oprávněnost nároku spotřebitele), není obchodník připraven spotřebiteli plnit a zadržovací právo není jediným důvodem pro odepření plnění. Vznikají proto pochybnosti, zda je současný výklad vnitrostátního práva týkající se důsledků vznesení námítky zadržení slučitelný se zásadou účinnosti ochrany poskytované spotřebitelům ustanoveními směrnice 93/13 a s povinností zajistit, aby byly k dispozici odpovídající a účinné prostředky zabraňující dalšímu používání zneužívajících ujednání ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli (čl. 7 odst. 1 směrnice).
- 58 Článek 7 odst. 1 směrnice 93/13 musí být proto vykládán v tom smyslu, že brání takovému výkladu vnitrostátního práva, který v případě, že smlouva nemůže být

po odstranění zakázaných ujednání nadále závazná, jakýmkoli způsobem omezuje odpovědnost obchodníka za prodlení s poskytnutím restitučního plnění spotřebiteli, které se vztahuje na dobu mezi okamžikem, kdy spotřebitel napadne účinnost zneužívajících ujednání obsažených ve smlouvě nebo její platnost, a okamžikem, kdy obchodník prokáže svou připravenost uspokojit nárok spotřebitele.

PRACOVNÍ DOKUMENT